

КООПЕРАТИВНІ ЧИТАННЯ: 2014 рік

**Міністерство аграрної політики
та продовольства України**
**Житомирський національний
агроекологічний університет**
**Союз сільськогосподарських обслуговуючих
кооперативів України**

КООПЕРАТИВНІ ЧИТАННЯ: 2014 РІК

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

27–29 березня 2014 року

**Житомир
2014**

УДК 338.43:334.73:631.115.8

ББК 65.9(2) 08

К 66

Редакційна колегія:

Зіновчук В. В. – д. е. н., професор (головний редактор);

Молдаван Л. В. – д. е. н., професор;

Скидан О. В. – д. е. н.;

Зінчук Т. О. – д. е. н., професор;

Ходаківський Є. І. – д. е. н., професор;

Соловійов І. О. – д. е. н., професор

Булуй О. Г. – к. е. н.;

Недільська Л. В. – к. е. н. (відповідальний секретар).

К 66 Кооперативні читання: 2014 рік: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 27–29 березня 2014 р.). – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2014. – 352 с.

До збірника увійшли тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з актуальних питань розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні. Розкрито причини, що стримують кооперативні процеси, а також запропоновано механізми та інструменти їх подолання.

Для науковців, кооператорів, працівників органів державного управління та місцевого самоврядування, усіх, хто цікавиться проблемами формування кооперативного руху в аграрному секторі економіки.

УДК 338.43:334.73:631.115.8

ББК 65.9(2) 08

Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

© Житомирський національний
агроекологічний університет, 2014

Роздруковано з оригінала-макета замовника

ЗМІСТ

<i>Зіновчук В. В.</i> Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації?	9
<i>Молдаван Л. В.</i> Соціально-економічні основи кооперативів в історичному та сучасному контексті	18
<i>Збарський В. К.</i> Економічне середовище як фактор розвитку кооперації	23
<i>Приймачук Т. Ю., Штанько Т. А., Сітнікова Т. Ю., Проценко А.В.</i> Щодо проблем та шляхів подальшого розвитку сільськогосподарських кооперативів.....	28
<i>Бурак А. І.</i> Трансформація неформальних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників у кооператив	33
<i>Зінчук Т.О.</i> Кооперація як форма відповіді на виклики олігополізації агропродовольчих ринків.....	37
<i>Соловійов І. О.</i> Перспективи розвитку обслуговуючих кооперативів у сфері технічного забезпечення сільського господарства	44
<i>Ушкаренко Ю. В.</i> Маркетингове забезпечення функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	48
<i>Гуля Ю. В.</i> Використання ко-брендингу в сільськогосподарській кооперації	52
<i>Степаненко Н. І.</i> Холістична концепція ефективності кооперативного маркетингу.....	55
<i>Самойлик Ю. В.</i> Корпоративні аспекти функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	60
<i>Оліщук П. О.</i> Правові основи регулювання кооперативних об'єднань в сільському господарстві.....	65

<i>Лисенко В. В.</i> Кооперація як важливий напрям розвитку малого підприємництва у сільському господарстві	69
<i>Попівняк Р. Б., Шавалюк О. І.</i> Розвиток кооперативів в організаційній структурі світового сільського господарства	73
<i>Губені Ю. Е., Губені С. Ю.</i> Сільськогосподарські кооперативи у підприємницькій структурі сільського господарства Чехії	78
<i>Липчук В., Липчук Н.</i> Соціальна кооперація в Польщі.....	83
<i>Недільська Л. В.</i> Уроки світового досвіду функціонування фінансових установ кооперативного типу	87
<i>Фінашина Г. В.</i> Організація вертикально інтегрованих підприємств на кооперативних засадах	93
<i>Рудь В. В.</i> Вертикальна інтеграція як напрям розвитку сільськогосподарської кооперації	98
<i>Михалюк Л. М.</i> Обслуговуючі кооперативи як один з основних чинників вдосконалення інтеграційних процесів при виробництві зернових.....	102
<i>Шукалович В. Ф.</i> Визначення потенційних напрямів розвитку переробних обслуговуючих кооперативів в ланцюгу формування м'ясної продукції.....	106
<i>Віленчук О. М.</i> Страхові кооперативи як основа взаємодії учасників ринку аграрного страхування	110
<i>Шийка Ю. Б.</i> Напрями здійснення державної підтримки сільськогосподарської кооперації	116

<i>Баран Р. Т., Баран Л. М.</i> Фінансово-правова основа позичкового капіталу для кооперації у сільгоспвиробництві (спроба порівняльного аналізу).....	121
<i>Захаріна О. В.</i> Організаційно-економічні засади становлення сільськогосподарської кооперації в зерновому секторі України	126
<i>Кравчук І. А.</i> Роль обслуговуючих кооперативів в агропродовольчій логістиці	132
<i>Величко О. П.</i> Проектування логістичних рішень учасників зернової обслуговуючої кооперації	136
<i>Ковальчук О. Д.</i> Кооперація – важливий напрям розвитку скотарства в господарствах населення Житомирщини	141
<i>Дацко О. Б.</i> Інституційні засади функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу в контексті розвитку кооперативного руху	146
<i>Цюра І. О.</i> Розвиток обслуговуючих кооперативів в інфраструктурі ринку картоплі	151
<i>Соловійов А. І.</i> Підвищення ефективності управління збутом овочевої продукції на засадах кооперації	156
<i>Войничка Л. Й.</i> Розвиток органічного виробництва в особистих селянських господарствах в умовах кооперації	160
<i>Ратошнюк Т. М.</i> Роль кооперації у підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств	165
<i>Орел О. І.</i> Диверсифікація виробничої діяльності учасників сільськогосподарського кооперативу	170
<i>Приліпко С. М.</i> Залучення іноземних інвестицій у розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.....	174

проблемами [Електронний ресурс] / А. О. Пантелеймоненко. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/4096352>

4. Самаріна І. Рух об'єднання виробників [Електронний ресурс] / І. Самаріна. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/835.html?ed=54>

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

С. М. Приліпко, к. е. н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Розглянуто значення міжнародних проектів технічної допомоги у наданні грантів для створення об'єктів сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Визначені умови інвестування та очікувані результати від впровадження проектів. Наведено порівняльний досвід роботи й обсяги інвестування для створення кооперативів та підтримки їх діяльності.

Постановка проблеми. За останні роки у державі прийнято ряд нормативно-правових актів, які дозволяють розвиватися сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам. Фінансування їх матеріально-технічної бази за рахунок державних інвестицій здійснювалось лише на початковому етапі дії «Державної цільової економічної програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р.». Остання ініціатива Мінагрополітики «Рідне село» повинна була стати рушійною силою у розбудові дрібнотоварних господарств та об'єднанні їх власників у сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. На жаль, недостатність фінансових ресурсів не дає можливості селянам повністю розкрити потенціал обслуговуючої кооперації. Кризові явища, які спостерігалися в економіці, унеможливили у повній мірі спрямовувати кошти профільного міністерства на потреби кооператорів. Залишковий принцип надання допомоги кооперативам призвів до недовіри селян до державних програм підтримки. А бюрократичний механізм подання документів для взяття участі у конкурсі не давав можливості значній кількості суб'єктів господарювання одержати державну підтримку хоча б на першому етапі їх становлення. Одним із напрямів діяльності міжнародних проектів технічної допомоги, які успішно працюють в Україні, є надання грантової допомоги у створенні і підтримці

діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на умовах співфінансування. Досвід їх функціонування вказує на позитивні результати у об'єднанні зусиль місцевої влади і сільських територіальних громад для досягнення поставленої мети, прозорий механізм відбору претендентів для участі у конкурсі, виконання договірних зобов'язань, а тому тема дослідження діяльності таких проєктів в Україні є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і удосконалення механізмів їх функціонування широко відображені у наукових працях таких провідних вчених-кооператорів, як В.В. Зіновчук, М.Й. Малік, Л.В. Молдаван, О.В. Макушок, П.Т. Саблук. Однак у наукових публікаціях і практичних посібниках не розкривалися повною мірою питання залучення іноземних інвестицій у створення об'єктів обслуговуючої кооперації за рахунок грантових програм і проєктів.

Мета та методика дослідження. Мета дослідження полягає у аналізі діючих міжнародних проєктів технічної допомоги, діяльність яких спрямована на розбудову системи сільськогосподарської кооперації. За допомогою методів аналізу, синтезу, порівняння, системного підходу здійснено систематизацію розмірів і умов надання грантів, узагальнено очікувані результати від інвестування проєктів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 19 Закону України «Про кооперацію» [1], формування майна кооперативу може відбуватися за рахунок грошових та майнових пожертвувань, благодійних внесків, грантів, безоплатної технічної допомоги юридичних і фізичних осіб, у т. ч. іноземних. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України „Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15.02.2002 р. № 153 [2], міжнародна технічна допомога – це фінансові та інші ресурси і послуги, що відповідно до міжнародних договорів надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі [3], співробітництво з проєктами міжнародної технічної допомоги здійснюється з 15 країнами, Європейським Союзом та понад 20 міжнародними організаціями. Найбільшими донорами для України є США та ЄС. Значні інвестиції надходять з Канади, ФРН, Нідерландів, Швеції, Швейцарії, Японії, Данії, а також організацій системи ООН, Світового банку, ЄБРР, ОЕСР. Загальний обсяг виділених донорами коштів за всі роки співробітництва становить понад 8 млрд доларів США. З 1996 р. в установленому порядку здійснено державну реєстрацію 2795 проєктів міжнародної технічної допомоги.

У Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013– 2016 рр. [4] зазначається, що міжнародне співробітництво є надійним та стабільним джерелом довгострокового фінансування пріоритетних проєктів розвитку, дає змогу отримувати кредитні ресурси за найвигіднішими умовами для розвитку стратегічно важливих секторів економіки та інфраструктури, створює можливість доступу до кращої міжнародної практики, стандартів та професійної експертизи проєктів. Надання донорами міжнародної технічної допомоги на безоплатній та безповоротній основі сприяє економічному та соціальному розвитку в різних сферах життєдіяльності держави та суспільства, у т. ч. шляхом впровадження міжнародних стандартів, постачання сучасного обладнання, розвитку людського капіталу та стимулювання створення додаткових робочих місць. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями дозволяє значно поглибити європейську інтегрованість національної економіки та поступово переорієнтуватися на досягнення європейських стандартів життя населення. Серед поставлених завдань, які входять до переліку очікуваних результатів реалізації Стратегії, – стимулювання створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів, збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної сільгосппродукції та покращення її якості, підвищення рівня доходів і зайнятості сільського населення.

В Україні діє два міжнародних проєкти, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку об'єктів сільськогосподарської обслуговуючої кооперації (таблиця).

Проєкт «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду – П» [5] фінансується Європейським Союзом та співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН за підтримки Уряду України та у партнерстві з місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування. Загальний бюджет Проєкту складає 17,1 млн євро (23,3 млн. дол. США), де 98,4% – внесок ЄС, а 1,6% – частка ПРООН. Термін дії Проєкту – 4 роки (з 6 червня 2011 р. до 6 квітня 2015 р.). Проєкт зареєстрований відповідним чином у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України за №2578 і має загальнодержавне значення, оскільки партнерство встановлено з 24 обласними органами влади і урядом АР Крим, 200 районними органами влади і 832 сільськими/міськими радами України. Економічний розвиток сільських територій – один з компонентів Проєкту, який започаткований і реалізується у 8 областях України. Для розвитку кооперативів на конкурсній основі було відібрано 15 громад з 15 районів. Проєкт передбачає залучення іноземних інвестицій у

розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на умовах співфінансування, тобто залучення коштів самого Проекту, місцевого бюджету (районного, обласного) і сільської громади.

Таблиця

Зареєстровані міжнародні проекти технічної допомоги, які надають гранти на розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів*

Назва проекту	Місцевий розвиток орієнтований, на громаду – П	АгроІнвест
Донор проекту	Європейський союз / Програма розвитку ООН	Американське агентство з міжнародного розвитку
Мета проекту	створення сприятливого середовища для соціально-економічного розвитку на місцевому рівні	надання послуг у забезпеченні доданої вартості продукції та покращення доступу до каналів збуту
Розмір гранту	до 25 тис. дол. США (до 70 % від загальної суми бюджету)	до 200 тис. грн. (до 50 % від загальної суми бюджету)
Внесок заявника або 3-ї особи	не менше 30% від загальної суми бюджету	не менше 50 % від загальної суми бюджету
Тривалість проекту	від 12 до 24 місяців	від 12 до 18 місяців
Очікувані результати від проекту	<ul style="list-style-type: none"> – проведення навчань/ тренінгів та консультацій з бізнес-планування та створення с.-г. обслуговуючих кооперативів; – підвищення рівня доходів та зайнятості бідних верств сільського населення; – встановлення ефективної співпраці між громадянами та органами влади; – самоорганізація громад до покращення якості життя громадян. 	<ul style="list-style-type: none"> – проведення навчальних тренінгів, семінарів, «днів поля»; – введення в експлуатацію машин та обладнання для післяврожайної обробки або переробки с.-г. продукції; – удосконалення існуючих та налагодження нових каналів збуту продукції; – збільшення доданої вартості реалізованої продукції; – створення нових робочих місць.

*Джерело: розроблено на основі власних досліджень.

У 2013 р. у Черкаській області територіальними громадами утворено 2 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Загальна вартість проекту складає 581,3 тис. грн, з них кошти ЄС/ПРООН – 406,4 тис. грн (69,9%), місцевих бюджетів – 87,8 тис. грн (15,1%), внески членів кооперативу – 87, 1 тис. грн (15,0%).

Проект «Агроінвест» [6] фінансується урядом США через Агентство з міжнародного розвитку (USAID) і впроваджується компанією Кімонікс Інтернешнл. Загальний бюджет проекту складає 18,8 млн дол. США, період реалізації становить 5 років (з 25 січня 2011 р. до 24 січня 2016 р.) Проект зареєстрований відповідним чином у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України за №2543-06. Щорічно Проект оголошує конкурс, спрямований на реалізацію грантової програми. Гранти надаються відповідно до нормативних документів Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та уряду США в рамках контрактів, а також узгоджені з внутрішньою політикою управління грантами в АгроІнвесті. Грантова програма передбачає фінансування заходів для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, пов'язаних зі створенням нових потужностей та розширенням сфери послуг з післяврожайної обробки та переробки сільськогосподарської продукції. Фінансуються також заходи, спрямовані на покращення доступу до цивілізованих ринків збуту виробленої сільськогосподарської продукції та підвищення рівня доходів членів кооперативу, включаючи розвиток системи постачання (збуту) продукції заготівельним компаніям, торговельним мережам супермаркетів, гуртовим ринкам. За період роботи проведені два тури грантового конкурсу, в яких взяли участь 26 поданих проектів. Переможцями конкурсів, які отримали грантову підтримку, стали дев'ять організацій виробників: три молочарські, три із зберігання овочів і ягід, по одному із виготовлення збалансованих комбікормів, переробки лікарських та олійних культур, переробки біомаси. Представники Агроінвесту вважають ефективними проекти, загальний бюджет яких становить не менше 400 тис. грн. Це означає, що основна мета проекту полягає у залученні значної кількості товаровиробників до кооперативної діяльності, укрупнення кооперативів та створення кооперативних об'єднань, які б спільно брали участь у співфінансуванні і спільно використовували придбане обладнання.

Однією з перешкод селян брати участь у грантових програмах є низька інформованість, складність в оформленні відповідного пакету документів для участі у конкурсах, відсутність кваліфікованих спеціалістів юридичного, економічного і технологічного профілів. Тому повинна бути налагоджена чітка співпраця міжнародних

проектів із сільськогосподарськими дорадчими службами, які зможуть на професійному рівні надавати допомогу сільському населенню.

Висновки. Отже, іноземні інвестиції, залучені від міжнародних проектів технічної допомоги, відіграють важливу роль у розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Прозорі умови участі у конкурсах дають змогу кожному претенденту оформити заявку на участь у грантових програмах та у разі перемоги одержати гарантовані матеріально-технічні ресурси для подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Використана методологія проектів згуртовує учасників кооперативів та представників органів місцевого самоврядування й виконавчої влади, які по-іншому починають ставитися до використання ресурсів, що були придбані на умовах співфінансування. За рахунок міжнародних донорів інвестування здійснюється на основі безповоротної фінансової допомоги у розмірі від 50 до 70% від загальної вартості проектів, що є значним фінансовим ресурсом. Для допомоги у підготовці документів для участі у грантових програмах сільському населенню слід звертатися до сільськогосподарських дорадчих служб.

Список використаних джерел

1. Про кооперацію [Електронний ресурс] : Закон України від від 10.07.2003 р. № 1087-IV. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.
2. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п>.
3. Довідка про міжнародну технічну допомогу Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=198831&cat_id=178137.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 р. №697-р «Про схвалення Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013—2016 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/697-2013-р>.
5. Офіційний сайт проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cba.org.ua/>
6. Офіційний сайт проекту «АгроІнвест» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroinvest.org.ua/ukr/>.

Наукове видання

**КООПЕРАТИВНІ
ЧИТАННЯ: 2014 РІК**

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(м. Житомир 27–29 березня 2014 р.)**

Комп'ютерна верстка: Булуй О. Г.

Підписано до друку 25.03.2014. Формат 60×84 1/16.
Гарнітура TimesNewRoman.
Умов. друк. арк. 14,64. Наклад 100. Зам № 24.

Видавництво «Житомирський національний
агроекологічний університет».
10008 м. Житомир, бульвар Старий, 7, тел 37-49-44.
Свідоцтво суб'єкта про державну реєстрацію
ДК №3402 від 23.02.2009 р.

